

Regeringskansliet, Justitiedepartementet
Enheten för migrationsrätt
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande: Migrations- och asylpakten (Ds 2025:30)

Sammanfattning

Länsstyrelsen har valt att begränsa sitt svar till att i huvudsak beröra frågor som rör mottagande av ensamkommande barn. Migrations- och asylpakten (pakten) förväntas få omfattande konsekvenser både för barn som söker skydd och för landets kommuner. Länsstyrelsen konstaterar att det finns flera frågor kring mottagandet av ensamkommande barn som är outredda och som i vissa fall helt saknas i promemorians konsekvensanalys.

Kapitel 5 Asylprocedurförordningen

5.3.8 Åldersbedömning av underåriga

Länsstyrelsen finner att en multidisciplinär åldersbedömning genomförd av flera professioner i syfte att bedöma olika faktorer är ett led i att stärka barns rättigheter genom att inte endast utgå från medicinska bedömningar, utan att använda medicinska bedömningar som sista utväg. Länsstyrelsen välkomnar förslaget, som kan leda till stärkta rättigheter för barnen, men vill påpeka att det kräver samverkan mellan yrkesgrupper inklusive nya arbetssätt som behöver etableras inom kort för att säkerställa att förslaget gynnar de barn det berör. Förslaget innebär nya och utökade åtaganden för berörda professioner. För att förändringen ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt och hållbart sätt krävs att en långsiktig finansiering säkerställs.

Kapitel 11

11.4.8 Förvar

I Förenta nationernas flyktingkonvention (artikel 8.2) anges att förvar av en sökande endast får tillgripas om det efter en individuell bedömning av ett ärende visar sig nödvändigt och mindre

ingripande åtgärder inte kan tillgripas verkningsfullt. Länsstyrelsen ser en risk kring att i de fall (tillfällig) företrädare inte kommer att kunna utses skyndsamt kan ett ensamkommande barn komma att tas i förvar i väntan på företrädare. Ett sådant beslut skulle inte utgå från en individuell bedömning utan utifrån att det system som föreslås inte är på plats eller har brister. Detta är särskilt oroande utifrån att promemorian föreslår att utöka tiden som ett barn kan hållas i förvar från dagens sex dagar (72 + 72 timmar) till tolv dagar samt förslaget att ett barn ska kunna hållas i förvar om barnet inte har följt beslut om boende. Länsstyrelsen anser att andra alternativ än förvar bör utredas för barn som inte följer beslut om boende då frihetsberövande bör ses som en sista utväg och ska ske under kortast möjliga tid, särskilt utifrån artikel 37 i Barnkonventionen.

11.4.12 Underårigas skolgång och utbildning

Pakten ställer kravet att skolgång ska erbjudas så snart som möjligt, dock senast två månader från den dag då ansökan lämnades in. Länsstyrelsen ser ingen anledning till att försämra möjligheterna för asylsökande barn att få utbildning, utan anser att gällande regelverk bör tillämpas (där skolgång ska erbjudas inom en månad) och att skolförordningen (2011:185) därmed inte bör ändras. Promemorian hänvisar till problematik vid skolloven i sitt förslag, men eftersom fritidsverksamhet ingår ser länsstyrelsen inte att skolloven utgör ett problem för att uppfylla kravet i pakten. Länsstyrelsen vill också understryka vikten av att integrerad utbildning med landets medborgare. Promemorians förslag om upphandling av skolgång indikerar att integrerad utbildning inte kommer att implementeras i det svenska mottagandet, åtminstone inte för de barn som kommer att vistas på Migrationsverkets boenden. Enligt Barnkonventionen artikel 28 ska studieavbrott minskas, vilket den föreslagna förändringen kan komma att motverka.

11.4.14 Språkkurser och yrkesutbildning

I den mån det kommer att finnas egenbosatta asylsökande vill Länsstyrelsen vill påpeka vikten av att tidiga insatser för asylsökande säkerställs i de län som inte har boende i Migrationsverkets regi. Detta för att motverka passivisering och underlätta integration.

Kapitel 15 Ensamkommande barn

15.3 Asylprocedurförordningens bestämmelser om företrädare av barn

Systemet, så som det beskrivs i promemorian, ställer krav på kunskap om migrationsrättsliga regelverket och procedurer hos de som företräder ensamkommande barn. Godemansuppdraget bygger idag på att lekmän frivilligt engagerar sig i uppdraget på sin fritid mot ett mindre arvode. Länsstyrelsen ifrågasätter om uppdraget kan utföras av lekmän och ser i stället behov av ett professionaliserat system, inte bara utifrån de kunskaper som kommer att krävas utan också utifrån den tid som (den tillfälliga) företrädaren kommer att behöva ägna åt varje ensamkommande barn och barnets asylprocess. Redan idag har landets kommuner svårt att rekrytera gode män. Med ökade krav kring kompetens och tidsåtgång, och med samma symboliska ersättning, ser länsstyrelsen inte annat än att denna utmaning kommer att bli än större. Då företrädaren är central för att barnet ska kunna lämna in ansökan om asyl är det av största vikt att systemet är hållbart. I annat fall finns stora risker att ensamkommande barns rättigheter kommer att försvagas i stället för att stärkas. Länsstyrelsen förespråkar därför att ett professionaliserat och rättssäkert system för att möta de krav som följer EU:s Migrations- och asylpakt, i stället för att genomföra begränsade justeringar av svenska godemanssystemet, som idag inte bedöms leva upp till dessa krav. Ett möjligt alternativ är att använda offentliga biträden och att ensamkommande barn undantas från det förslag om kraftigt reducerad tillgång till offentligt biträde som lades fram i betänkandet Utmönstring av permanent uppehållstillstånd och vissa anpassningar till miniminivån enligt EU:s migrations- och asylpakt (SOU 2025:31).

Ytterligare en problematik är att god man förordnas av tingsrätten, vilket innebär att ett förordnade inte kan ske inom den tidsram som utredningen anger. Det finns därför behov av ett annat förfarande. Mot denna bakgrund framstår promemorians bedömning att frågan kan hanteras av kommunernas socialjour som otillräcklig.

Av promemorian framgår att varje företrädare maximalt ska kunna ha 30 barn, med vissa undantag. Dock finns idag inget nationellt register där det finns möjlighet att följa upp detta. Utredningen kommer inte heller med förslag på vem som ska ansvara för ett

sådant nationellt register. Möjligheten att införa ett ställföreträdarregister, så som föreslogs i Ställföreträdarutredningen (SOU 2021:36) bör därför ses över snarast. Vidare kvarstår frågor kring den registerkontroll som ska genomföras, utifrån rådande lagstiftning. Även denna fråga bedöms därför behöva utredas ytterligare.

Länsstyrelsen är positiv till barn ska kunna framföra klagomål mot ställföreträdaren. Det framgår dock inte tydligt vilken insats som ska ta emot och hantera klagomål från barnet gentemot företrädaren, vilket behöver tydliggöras.

Länsstyrelsen ser positivt på att det ställs krav på efterforskningen av familjemedlemmar till ett ensamkommande barn då detta överensstämmer väl med Barnkonventionen artikel 9. Samtidigt finns behov av förtydligande avseende vilken insats som ansvarar för efterforskningen, till vilken grad efterforskningen ska ske och hur den ska finansieras.

Kapitel 18 Konsekvenser

18.7 Konsekvenser för kommuner och regioner

Länsstyrelsen ställer sig frågande till utredningens bedömning att förslagen inte medför några nya obligatoriska åtaganden för kommunerna och inte heller några ekonomiska konsekvenser. Resonemanget grundar sig bland annat på antaganden att staten idag fullt ut ersätter kommuner och regioner för kostnader som uppstår. Länsstyrelserna har dock återkommande, i sin återslagrapportering till regeringen, påtalat ersättningsproblematiken. Särskilt när det gäller mottagandet av ensamkommande barn. Redan i länsstyrelsernas återslagrapportering av uppdraget kring beredskap och kapacitet för 2023 lyfte länsstyrelserna att grundläggning inte enskilt är tillräcklig för att upprätthålla en riktad verksamhet till ensamkommande barn. Därutöver har dygnschablonen för de kommuner som tar emot ensamkommande barn sänkts utan att detta föregåtts av en barnkonsekvensanalys.

Vidare saknas konsekvensbeskrivning för de kommuner som inte har screeningscenter inom sitt geografiska område, men där barn ändå kan komma att ge sig till känna. I dagsläget rör det sig om en betydande andel barn. Det behöver därför förtydligas hur barn som inte befinner sig i en screeningskommun ska transporteras till ett screeningscenter samt vilken aktör som ansvarar för transporten. I promemorian anges transport som ett möjligt område för

upphandling. Länsstyrelsen anser att ansvarsfördelningen avseende transport måste klargöras och vill särskilt understryka vikten av att transporterna genomförs på ett barnanpassat och rättssäkert sätt.

18.8 Konsekvenser för civilsamhället

Länsstyrelsen noterar att stödet till folkbildningen minskat, samtidigt som promemorian förlitar sig på att civilsamhället, via länsstyrelsernas fördelning av statsbidrag för tidiga insatser för asylsökande (TIA), ska tillhandahålla aktiviteter på de boenden som planeras. Länsstyrelsen vill påtala att det finns en risk i att förlita sig på att civilsamhällesorganisationer ska anordna aktiviteter utifrån projektansökningar då detta förutsätter både lokal genomförandekapacitet och att organisationerna har möjlighet och intresse att söka statsbidrag.

18.13 Konsekvenser för barn och ungdomar

Promemorian anger att syftet med pakten är att stärka barn och ungdomars rättigheter, rättssäkerhet och möjlighet till utbildning och etablering. Promemorian saknar dock en barnkonsekvensanalys. Även om pakten har dessa syften innebär det inte att utredningen kan avstå från en barnkonsekvensanalys, eller att de förslag som läggs fram per automatik stärker barns rättigheter. FN:s barnrättskommitté har i deras granskning av Sverige pekat ut de barn som berörs av utredningens förändringar (barn i migration) som särskilt utsatt grupp, vilket Länsstyrelsen finner att utredningen inte tagit hänsyn till. Länsstyrelsen finner att promemorians förslag endast kan bidra till att stärka barns rättigheter om det finns ett system som kan hantera mottagandet i enlighet med de krav som pakten ställer. Ett sådant-system finns inte på plats idag, och det föreligger betydande utmaningar att etablera inom den föreslagna tidsramen.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av vikarierande landshövding Anneli Hultén med integrationssamordnare Karin Eriksby som föredragande. I den slutliga handläggningen har också enhetschef Anna Andersson och tf. avdelningschef Jonas Jansson medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.